

Esko – Kohti tasa-arvoisempaa työelämää

Hyvinvointimittarin vastausten kuvaus ja analyysi 2020

28. HELMIKUUTA 2020

MAINA SEPPÄLÄ

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom oy

Sisällys

TAUSTA	2
Aineisto.....	2
Hyvinvointimittari.....	2
KOKONAISKUVA.....	3
Hyvinvoinnin suuret linjat.....	3
Hyvinvointia eniten ja vähiten: elämäalueittain	5
Hyvinvointia eniten ja vähiten: kysymyksittäin	5
AIHEKOHTAINEN ANALYYSI	6
1. Asuin- ja toimintaympäristö	6
2. Työ, osaaminen ja toimeentulo	7
3. Koettu terveydentila.....	8
4. Perhe ja läheiset	9
5. Arki ja vapaa-aika.....	10
6. Elämän orientaatio	11
7. Osallisuus.....	12
8. Sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö	13
9. Kriisit	14
POHDINTA.....	14

TAUSTA

Aineisto

Aineisto koostuu 18-29 -vuotiaiden työttömien, syrjäytymisvaarassa olevien, nuorten miesten itse täyttämän hyvinvointimittarin vastauksista. Aineistossa on yhteensä 100 nuoren vastaukset. Hyvinvointimittarin testaaminen ja kyselyjen toteuttaminen ovat osa Esko - Kohti tasa-arvoisempaa työelämää -hanketta, jota toteuttivat Socom, Saimaan virta ja Laptuote-säätiö vuosina 2018-2020. Hanketta rahoitti Euroopan sosiaalirahasto ja Eksote. Hankkeessa kohdattiin 118 nuorta, mutta kaikki eivät halunneet tai kyenneet täyttämään hyvinvointimittaria, joten niitä kertyi vähän vähemmän kuin mitä hankkeeseen osallistui kaiken kaikkiaan. Hankkeesta löytyy lisätietoa osoitteessa socom.fi/esko ja tässä raportissa keskitytään käymään läpi hyvinvointimittarien avulla kerätty aineisto ja analysoimaan se kohta kohdalta.

Mittarin vastaukset kerättiin ajalla 2018-2019.

Hyvinvointimittari

Mittarina käytettiin aikuissosiaalityöhön kehitettyä hyvinvointimittaria ”Minun elämäntilanteeni”. Mittari koostuu yhdeksästä eri ulottuvuudesta/elämänalueesta:

1. Asuin- ja toimintaympäristö (sis. 4 kysymystä)
2. Työ, osaaminen ja toimeentulo (sis. 4 kysymystä)
3. Koettu terveydentila (sis. 3 kysymystä)
4. Perhe ja läheiset (sis. 4 kysymystä)
5. Arki ja vapaa-aika (sis. 2 kysymystä)
6. Elämän orientaatio (sis. 4 kysymystä)
7. Osallisuus (sis. 3 kysymystä)
8. Sosiaali- ja terveystalvelujen käyttö (sis. 2 kysymystä)
9. Kriisit (sis. 1 kysymys)

Yhteensä kysymyksiä on siis 27. Vastaja pyydettiin vastaamaan kunkin kysymyksen kohdalla parhaiten hänen elämäntilannettaan kuvaava vaihtoehto koskien viimeistä kuukautta. Vastausvaihtoehtoja oli kysymyksestä riippuen 3-5 kappaletta. Vastauksia tulkittaessa on vastausvaihtoehtojen merkitystä painotettu niin, että ylimpänä olevat vaihtoehdot katsotaan hyvinvointia tukeviksi, keskimäinen vaihtoehto hyvinvoinnin kannalta neutraaliksi, ja alimpana olevat taas hyvinvointia heikentäväksi.

Hyvinvointimittari on luotu pääkaupunkiseudun kuntien ja Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen Soccan yhteistyönä. (kts. www.socca.fi/aikuisvaestonhyvinvointimittari)

KOKONAISKUVA

Hyvinvoinnin suuret linjat

Kaiken kaikkiaan näiden nuorten miesten elämässä ei täytettyjen mittareiden perusteella ole kovinkaan paljon hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Hyvinvointia vaikuttaa olevan kaikilla elämän osa-alueilla enemmän, kuin mitä ehkä olisi voinut heidän elämäntilanteensa perusteella arvella olevan.

Ainut yksittäinen kohta, joka oli miinuksella yli puolella vastaajista, oli Työ, osaaminen ja toimeentulo-osioon liittyvä kysymys työllisyystilanteesta. 47 % vastaajista ilmoitti työllisyystilanteensa huonoksi. Tämä ei kuitenkaan näkynyt heidän arvioissaan taloudellisesta tilanteestaan, koska 86% vastaajista ilmoitti vähintäänkin suoriutuvansa arjen menoistaan, ja heistäkin noin kolmanneksella jäi vielä ylimääräistäkin rahaa arjen menojen jälkeen. Tähän vaikuttanee se, mikäli vastaaja asuu vielä vanhempiensa luona, eikä arjen perusmenoja tällöin ole niin paljon kuin itsenäisesti asuttaessa.

Huonosta työllisyystilanteesta huolimatta peräti 80% vastaajista kertoi uusien asioiden oppimisen tuottavan tyydytystä ja omaavansa hyvän kielitaidon. Näiden ominaisuuksien voisi kuvitella olevan hyödyksi työllistymisessä.

Myös terveydentila kokonaisuutena koettiin pääosin hyväksi (54 %) tai ainakin neutraaliksi (25 %), joskin tämä oli yksi sellainen elämänalue, jossa miinuspuolelle meneviä vastauksia oli hieman enemmän kuin monella muulla alueella. Huonohkoksi fyysisen terveydentilansa arvioi sadasta vastaajista 20 henkilöä ja psyykkisen terveytensä 21 henkilöä. Nämä ovat juuri niitä henkilöitä, jotka tulisi erilaisissa palveluissa tunnistaa ja joiden auttamiseen tulisi kohdentaa täsmällisiä, jäsennettyjä ja ongelmakohtaisia palveluja ja apua. Tällainen kohdentaminen onnistuu, mikäli avuntarve onnistutaan yksilöimään tarpeeksi tarkasti.

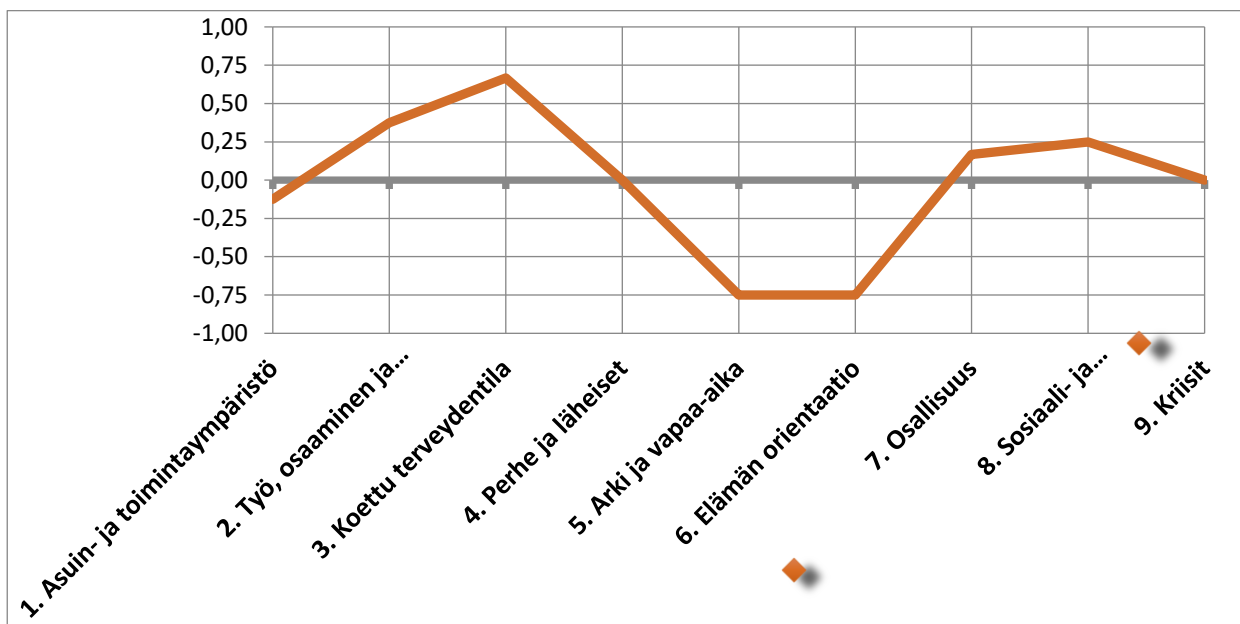
Ehkä kaikista yllättävin yksittäinen tulos löytyy terveydentilaa kartoittavan osion kysymyksestä, joka käsittelee päihteidenkäyttöä. Peräti 84 prosenttia vastaajista kertoi, ettei koe päihteidenkäytössään ongelmia. Yksi vastaajista kertoo, että hänellä on merkittäviä ongelmia päihteiden kanssa. Loput vastaajista (14 %) siis sijoittuivat keskimmäisen, neutraaliksi luokitellun vastausvaihtoehdon kategoriaan.

Kysymyksenasettelu onkin tässä kohdin voinut vaikuttaa tulokseen. Vastausvaihtoehdot annettiin kolme, joista ylin oli, että ongelmia ei ole tai on toipunut niistä, keskimmäisenä neutraali vaihtoehto, ja alimmaisena vaihtoehto, jonka mukaan vastaajalla on merkittäviä ongelmia päihteiden kanssa. Keskimäinen vaihtoehto, joka siis edustaa neutraalia vastausvaihtoehtoa, kuuluu seuraavasti ”Minulla on jonkinlaisia ongelmia päihteiden kanssa”. Tämä ei kuitenkaan kuulosta kovinkaan neutraalilta, jolloin vastaus helposti menee positiivisempaan kohtaan, jossa minkäänlaisia ongelmia ei ole. Näin ollen vastaukset painottuvat siten, että tilanne näyttää erityisen positiiviselta ja ongelmattomalta. Kenties kysymyksenasettelu ylittää tai ainakin keskimäinen vastausvaihtoehto olisi voinut olla toisenlainen. Esim. ”Käytän päihteitä, mutta en ole kokenut sitä ongelmaksi”. Usein lienee niin, että vaikka liiallista päihteidenkäyttöä olisikin, on henkilö itse viimeinen, joka sen kokee ongelmaksi. Toisaalta tarkoitus onkin ollut hakea henkilön omaa kokemusta ja tulkintaa tilanteestaan.

Sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu hyvinvoinnin tukijana. 91 prosenttia vastaajista koki, että heillä on elämässään ainakin joitakin ystäviä, ja perheen arvioi vähintään melko tärkeäksi 91 prosenttia vastaajista. Toisaalta 72 prosenttia vastaajista ilmoitti ettei elä parisuhteessa. Parisuhde on kaiken kaikkiaan yksi peruspilari suomalaisessa yhteiskunnassa ja usein kumppani voi olla miehen elämässä ainoa ihminen, kenelle jaetaan henkilökohtaisia asioita tai jonka kanssa puhutaan tunteista. Mikäli tällainen aspekti elämästä puuttuu, voisi ajatella, että tarve keskustelulle tai elämässä tapahtuvien asioiden pohtimiselle, olisi hyvä pystyä täyttämään jotenkin muuten.

Arkeen ja vapaa-aikaan liittyen miesten kokemukset olivat osin positiivisia, sillä yli puolet heistä katsoi arjen sujuvan ihan mukavasti. Arki ja vapaa-aika osio oli kuitenkin se kohta, jossa keskiarvo kaikkien vastaajien vastauksista näyttäisi määrittävän alakanttiin.

Tässä kuvaajassa on esillä sellainen keskiarvojen mukaan piirtyvä graafi, joka sadan vastaajan vastauksista muodostuu. Arki ja vapaa-aika sekä elämän orientaatio ovat selkeästi niitä alueita, joilla eniten koetaan hyvinvoinnin vajetta ja joissa niin ollen muodostuu ihmisen elämään kuormittavia tekijöitä.

Vastaajien orientoitumisessa elämään näkyi hyvinvointia heikentäviä kokemuksia, kun heiltä kysyttiin tuntemuksia tulevaisuuttaan koskien. Vaikka selvästi yli puolet katsoi suhtautumisensa tulevaisuuteen olevan vähintäänkin melko myönteistä, koki melkein neljännes jonkinlaisia haasteita tulevaisuudennäkymissään. Ylivoimaisesti suurin osa vastaajista oli kokenut viimeisen kuukauden aikana iloa ainakin jonkin verran, mutta muutama vastaaja kertoo, ettei ole pitkään aikaan kokenut iloa elämässään. Vastaajien käsitys omasta itsestään on pääosin suhteellisen realistinen ja positiivinen (42 %) tai neutraali (45 %). Huolestuttavaa on kuitenkin, että 13 henkilöä kertoi kokevansa itsensä surkeaksi ihmiseksi. Jo yhdenkin näin kokevan nuoren auttaminen on tärkeää, saati sitten, että kyseessä voisi olla 13 henkilön joukko. Ei ole helppoa kyselylomakkeessa avata näin kipeää ja henkilökohtaista kokemusta ja työntekijää olisikin hyvä kouluttaa siihen, mitkä ovat ne keinot ja työvälineet, joilla näihin vastauksiin tartutaan. Vastaajilta kysyttiin tässä kohtaa myös, miten he kokevat muiden suhtautuvan heihin. Kokemukset olivat pääasiassa hyvinvointia tukevia tai neutraaleja.

Osallisuuteen liittyvissä kokemuksissa näkyy paikoin hyvinvointia heikentäviä tuntemuksia, erityisesti yksinäisyyteen liittyen. Vain alle puolet miehistä koki olevansa osa jotain yhteisöä, jossa heillä on merkitystä. Neutraaliksi tarkoitettu vastausvaihtoehto keräsi hieman reilummin vastauksia, joskin tässäkin kohtaa voidaan miettiä kyseisen vaihtoehdon todellista neutraaliutta (kts. lisää kappaleessa 7. Osallisuus). Vain kaksi vastaajaa koki olevansa kaiken ulkopuolella. Yksinäisyyden kokemuksen suhteen näkyy huolestuttavampia merkkejä. Vaikka edelleen valtaosa ei koe yksinäisyyttä ongelmaksi, katsoo 17 % vastaajista olevansa yksinäinen. Ongelmanratkaisijoina vastaajat tuntevat olevan varsin hyviä, koska lähes jokainen vastaaja kertoi hallitsevansa ongelmanratkaisun rakentavalla tavalla.

Vastaajilta kysyttiin myös heidän kokemuksiaan sosiaali- ja terveystalvueluihin liittyen. 88 % vastaajasta katsoi, että heillä on tarpeeksi tietoa olemassa olevista palveluista, tai ainakin osaavansa löytää tiedon tarvittaessa. 62 % vastaajista koki palvelujen lisännen heidän hyvinvointiaan ainakin pääosin. Vaikka palvelujen hyvinvointiin vaikuttava tulos on siis selvästi plussan puolella, voidaan kuitenkin ajatella luvun olevan melko pieni tässä yhteydessä, kun ajatellaan palveluihin käytettäviä satsauksia.

Miehet myös kokivat elämänsä sujuvan pääosin ilman kriisejä, vaikka joitakin ongelmia aina välillä onkin.

Seuraavaksi tarkastellaan, mitkä elämänaalueista ovat eniten hyvinvointia tukevalla tolalla, ja mitkä taas vähiten. Sen jälkeen samaa asiaa tarkastellaan kysymyksittäin, eli siis purkaen eri elämänaalueet pienempiin osiinsa. Paikoin saattoi olla niin, että saman ulottuvuuden alla oli kovinkin erilaisia vastauksia kysymyksestä riippuen, joten siksi on hyödyllistä tarkastella vastauksia myös kysymyksittäin. Tämän jälkeen käydään yksityiskohtaisemmin läpi eri elämänaalueiden vastauksia. Lopuksi pohditaan saatuja tuloksia ja mittarin toimivuutta.

Hyvinvointia eniten ja vähiten: elämänaalueittain

Tässä tarkastellaan eri elämänaalueiden merkitystä hyvinvoinnille siten, että kiinnitetään huomio pelkästään hyvinvointia lisääviin tai heikentäviin kokemuksiin ja jätetään neutraalit vastaukset huomioimatta. Jokainen elämänaalue on tässä huomioitu kokonaisuutena, siis yhdistäen kaikkien sen alla olevien kysymysten vastaukset. Saman elämänaalueen sisällä saatettiin vastata eri tavoin eri kohtiin, mutta kunkin alueen vastaukset yhdistämällä saadaan jonkinlainen keskiarvo kustakin aiheesta.

Eniten myönteisiä kokemuksia esiintyi alueissa:

1. Sote-palvelut (72 %)
2. Osallisuus (67 %)
3. Kriisit (64 %)

Eniten hyvinvointia heikentäviä kokemuksia esiintyi alueissa:

1. Työ, osaaminen ja toimeentulo (19 %)
2. Elämän orientaatio (13 %)
3. Terveys (13 %)

Hyvinvointia eniten ja vähiten: kysymyksittäin

Tässä kohtaa vastauksia on tarkasteltu siten, että kokonaisten elämänaalueiden sijaan on kiinnitetty huomio yksittäisiin kysymyksiin, joita siis on alueesta riippuen ollut 1-4 kappaletta per aihe (yhteensä 27 kysymystä).

Hyvinvointia eniten tuottavat tekijät:

1. Perhe (94 %)
2. Ongelmanratkaisu (92 %)
3. Ystävät (87 %)

Hyvinvointia eniten heikentävät tekijät:

1. Työllisyystilanne (55 %)
2. Tulevaisuus (23 %)
3. Psykkinen terveys (21 %)

AIHEKOHTAINEN ANALYYSI

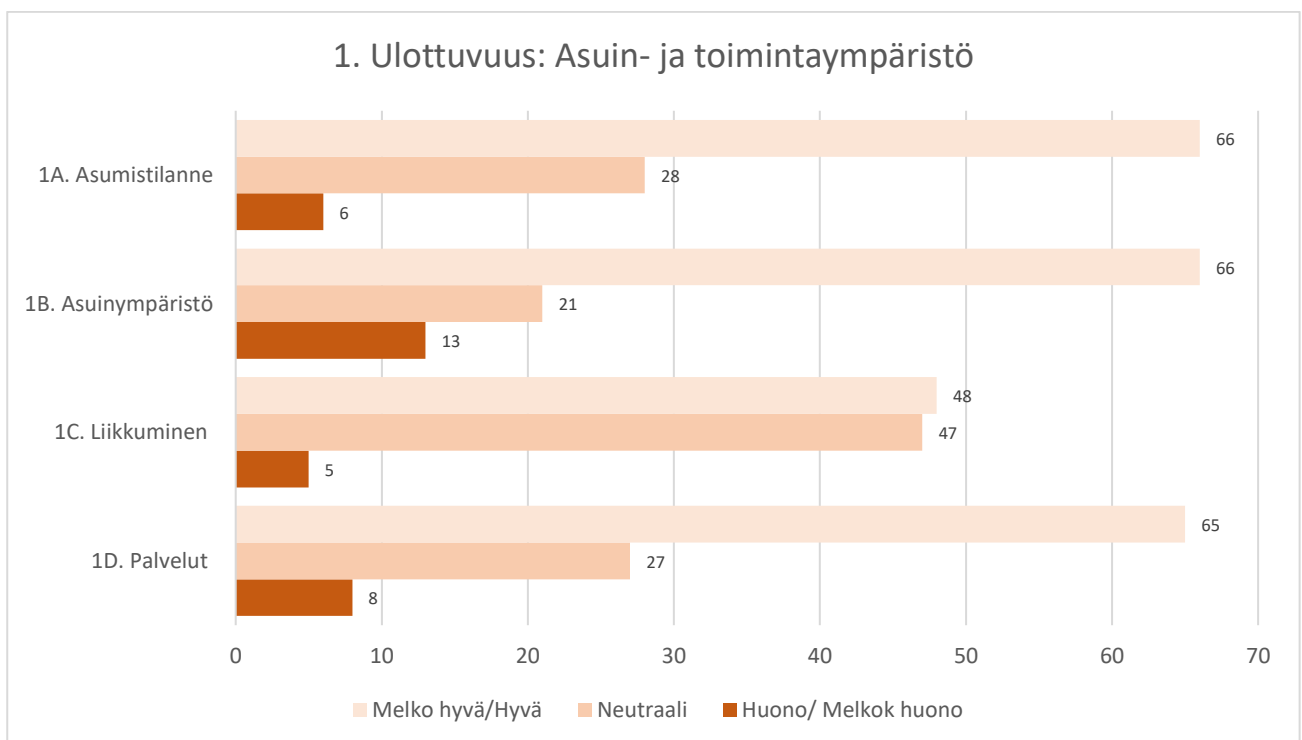
1. Asuin- ja toimintaympäristö

Näkemyksiä asuin- ja toimintaympäristöä koskien kartoitettiin kysymyksin:

Millainen on asumistilanteesi? Millainen on asuinympäristösi? Millainen on mahdollisuutesi liikkua paikasta toiseen? Millainen on asuinalueesi erilaisten palvelujen saatavuus?

Reilusti yli puolet vastaajista (63 %) oli vähintään melko tyytyväisiä asumistilanteeseensa. Neutraalisti asumistilannettaan kuvaili 28 % vastaajista, kertoen asumisasioiden olevan järjestyksessä. Hyvinvointia heikentäväksi asumistilanteensa koki 6 prosenttia vastaajista. Yksikään vastaajista ei ollut asunnottomana vastaushetkellä.

Vastaajien pohtiessa paikasta toiseen liikkumisen mahdollisuuksia, kokivat noin puolet heistä (49 %) liikkumisen mahdollisuudet hyviksi ja vajaa puolet ongelmattomiksi (43 %). Yhteensä siis peräti 92 % vastaajista koki paikasta toiseen liikkumisen sujuvan ainakin jotenkin. Tähän vaikuttanee se, että esimerkiksi pitkiin välimatkoihin tai olemattomaan julkiseen liikenteeseen on totuttu ja sopeuduttu ja koska siitä ei kyselyssä tarkemmin kysytty eikä kartoitettu, ei vastauksiaan sen tarkemmin saatu. 9 prosenttia vastaajista katsoi paikasta toiseen liikkumisessa olevan ongelmia.

Taulukko 1a. Asuin- ja toimintaympäristö (prosentteina)

2. Työ, osaaminen ja toimeentulo

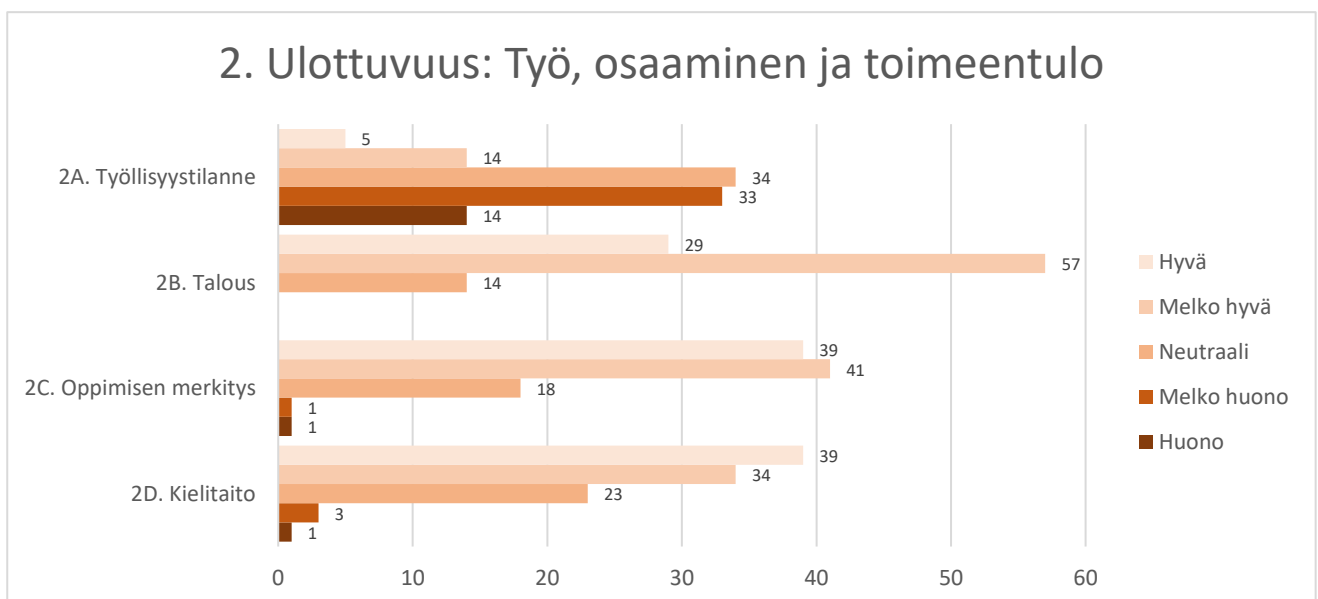
Tämän alueen kysymykset kuuluivat seuraavasti:

Millainen työllisyystilanteesi on ollut viimeisen kuukauden aikana? Millainen taloudellinen tilanteesi on? Mikä on oppimisen merkitys elämässäsi? Mikä on kielitaitosi?

Kaikista hyvinvointimittarin sisältämistä elämänalueista ja niiden osakysymyksistä eniten miinusmerkkisiä vastauksia ilmeni työllisyystilannetta koskevan kysymyksen kohdalla. Suurin osa vastaajista (81 %) kertoi olevansa työttömänä. Töissä vastaushetkellä oli 19 % vastaajista. Heistä 14 % piti työn jatkumista epävarmana, joten vain 5 % oli kyselyyn vastatessa työelämässä ja suhtautui luottavaisesti töiden jatkumiseen.

Työttömien määrään nähden oli vastaajien tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseensa kuitenkin yllättävänkin hyvä. 86 % vastaajista kertoi tulojensa riittävän elämiseen, ja heistä osalla rahaa jäi säännöllisten menojen jälkeen vielä ylimääräisiinkin menoihin. Vain 14 % kertoi, ettei heidän tulonsa riitä arjen menoihin. Toisaalta 14 prosenttiakin on sillä tavalla huomioitava joukko, että heille kannattaisi tarjota talousapua, mahdollisten velkojen hoitoon apua sekä täydentävän toimeentulotuen hakemisen mahdollisuutta.

Tässä osiossa kysyttiin myös oppimisen merkitystä kunkin vastaajan elämässä. Huomattavan suuri osa vastaajista (80 %) kertoi uuden oppimisen olevan tärkeä tai vähintäänkin ajoittain iloa ja tyydytystä tuova asia heidän elämässään. Kielitaidossakaan ei vaikuta olevan suurempia ongelmia. Kolme neljännestä (73 %) katsoo kykenevänsä joko kommunikoidaan useallakin kielellä, tai ainakin lukevansa ja kirjoittavansa sujuvasti yhdellä kielellä ja ilmaisevansa itseään hyvin. 19 prosentin mielestä heidän kielitaitonsa riittää arjen asioissa selviytymiseen. 4 % vastaajista kertoo kielellisistä haasteistaan lukemisen, kirjoittamisen tai puhumisen osa-alueilla. Kielitaito on yleensä työmarkkinoilla haluttua osaamista, joten tähän voisi kiinnittää asiakkaan kanssa lisää huomiota. Mitä kieliä osataan? Missä niitä on opittu ja miten niitä voisi hyödyntää työelämässä?

Taulukko 2a. Työ, osaaminen ja toimeentulo (prosentteina)

3. Koettu terveydentila

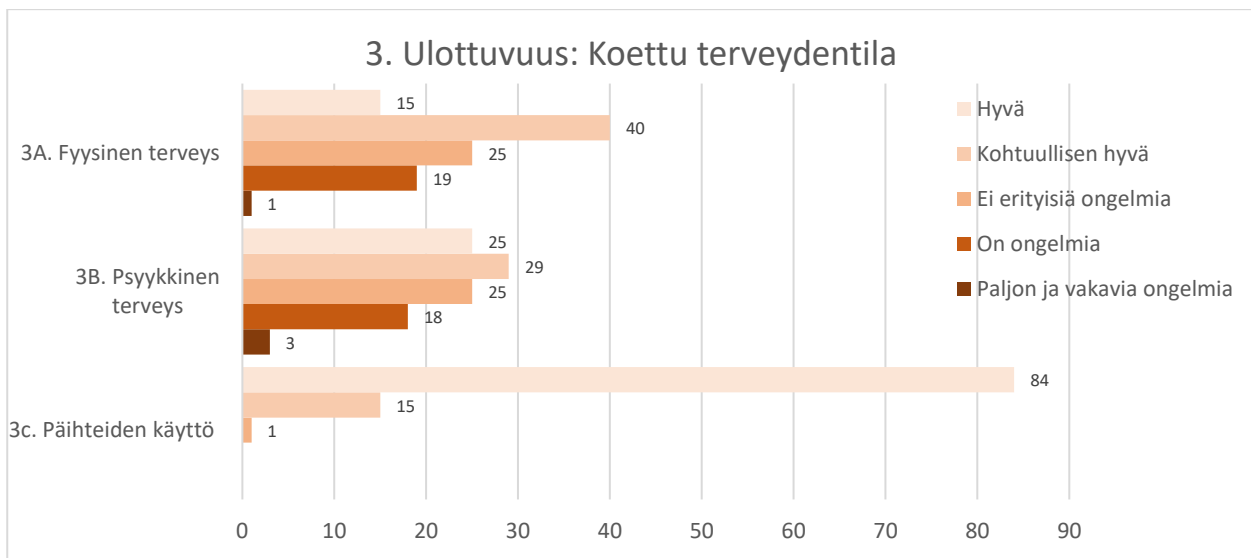
Vastaajat saivat arvioida terveydentilaansa seuraavien kolmen kysymyksen avulla:

Millainen on fyysinen terveytesi? Millainen on psyykkinen terveydentilasi? Onko sinulla ollut ongelmia päihteiden kanssa? (alkoholi, huumeet ja lääkkeet)

Vastaajien arviot omasta terveydestään vaikuttavat pääosin myönteisiltä, joskin haasteitakin ilmenee. Noin puolet arvioi fyysisen sekä psyykkisen terveytensä vähintäänkin kohtuullisen hyväksi. Neutraalina terveydentilaansa pitää sekä fyysisen että psyykkisen terveyden osalta 25 % vastaajista. Tällä elämänalueella koetaan kuitenkin myös ongelmia: fyysisen terveytensä kanssa ongelmia kokee 20 % vastaajista ja psyykkisen terveyden kohdalla vain hieman isompi määrä, 21 % vastaajista. Heistä kuitenkin vain 1-3 vastaajaa kokee terveysongelmansa vakaviksi tai pitkäkestoisiksi.

Kuten raportin alussa mainittiin, yksi mittarin yllättävimmistä tuloksista koskee päihteidenkäyttöä. 84/100 vastaajasta kertoi, ettei koe päihteidenkäytössään olevan ongelmia tai että on toipunut niistä. Yksi ihminen vastasi, että on merkittäviä ongelmia päihteiden kanssa. Loput vastaajista (14 %) sijoittuivat keskimmaiseen, neutraaliksi luokiteltuun vastaukseen, jonka sanamuoto tosin ei ehkä aivan tavoittanut sille tarkoitettua neutraalia henkeä. Tämän vuoksi vastaukset ovat saattaneet painottua liikaa täysin ongelmattomaan päihteidenkäyttöön, kun seuraava vaihtoehto jo sisälsi jonkinlaisten ongelmien olemassaolon, täten ohjaten vastauksia ehkä ylioptimistiseen suuntaan. Kysymyksen ei toki ollut tarkoituskaan kartoittaa vastaajan päihteidenkäyttöä sinänsä, vaan vain sitä, kokeeko vastaaja päihteidenkäyttönsä ongelmaksi. Sikäli siis vastauksien pohjalta ei voida päätellä varsinaisesta päihteidenkäytöstä oikein mitään. Tätä kysymyksenasetteluun ja tulkintaan liittyvää problematiikkaa käsitellään myöhemmin Pohdinta-osiossa.

Toisaalta kun huomioidaan, että tutkimukseen osallistuvat nuoret miehet poimittiin vastaajiksi työllisyystoimenpiteisiin osallistumisen kautta, voi se olla myös yksi selittävä tekijä sille, että kukaan ei katsonut potevansa merkittävää päihdeongelmaa: mikäli päihteiden kanssa olisi kovastikin vaikeuksia, ei todennäköisesti voisi edes osallistua mihinkään työllistämiseen tähtäävään toimenpiteeseen.

Taulukko 3a. Koettu terveydentila (prosentteina)

4. Perhe ja läheiset

Läheissuhteisiin liittyen vastaajat pohtivat seuraavia kysymyksiä:

Elätkö parisuhteessa ja miten se toimii oman näkemyksesi mukaan? Onko sinulla lapsia ja minkälaiset välit teillä ovat? Onko sinulla perhettä ja millainen on perhe-elämäsi toimivuus? Millaiset ovat suhteesi ystäviisi?

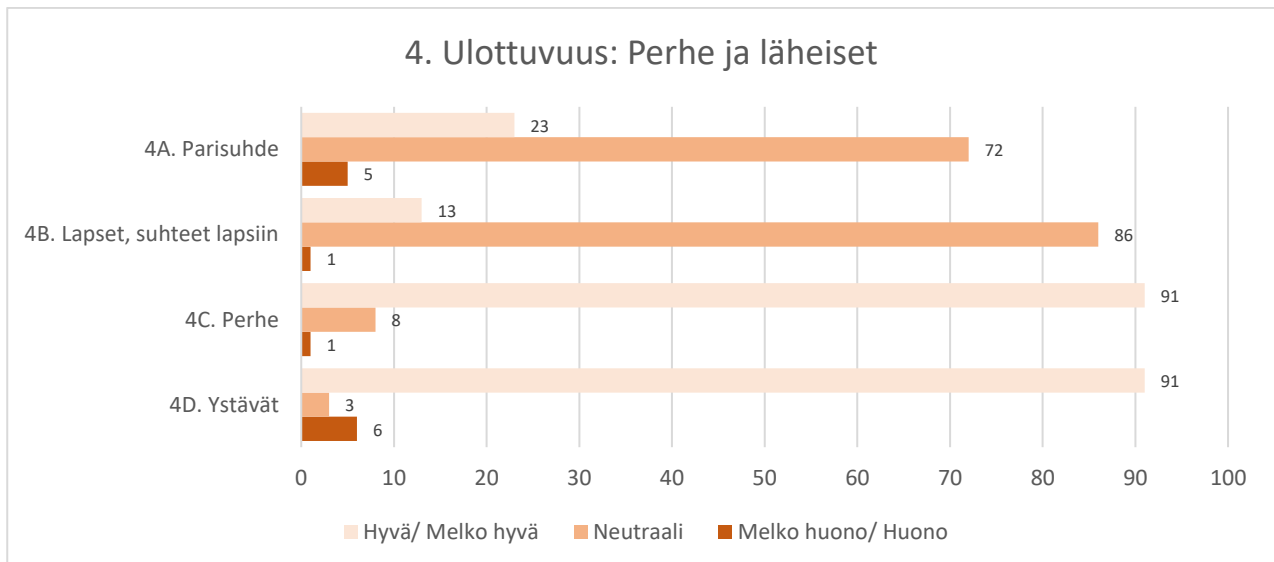
Parisuhteen osalta vain yksi vastaaja koki parisuhteensa toimivan hyvinvointiaan heikentävästi, sisältäen toistuvaa väkivaltaa. Parisuhteensa hyvinvointia tukevaksi kuvasi 23 % vastaajista (11 hlöä).

Suurin osa vastaajista kertoi parisuhteen olevan heidän hyvinvointinsa kannalta neutraalilla tolalla (72 %). Tämä vastausvaihtoehto sisälsi sekä kohdan ”en elä parisuhteessa” että ”tai parisuhteeni on melko yhdentekevä”. Vastaajien nuori ikä selittää, miksi niin suuri osa vastauksista päättyi tähän kategoriaan. Parisuhteen puuttuminen juuri aikuisikään ja alle 30-vuotiaiden henkilöiden joukossa on melko merkillepantava seikka. Parisuhde ja perheen perustaminen kuuluu kehityspsykologisesti ajatellen yhtenä tärkeänä osana ihmisen elämää ja sen puuttuminen voi näkyä hyvinvointivajeena.

Vastaajien kokema suhde omiin lapsiinsa noudattaa pitkälti samaa kaavaa: vain yksi vastaaja kuvaa suhteen lapsiinsa olevan hyvin kuormittava ja täten hyvinvointia heikentävä. Vastaajien nuori ikä näkyy tässäkin siinä, että peräti 92 % on vastannut, ettei heillä ole lapsia tai että ovat lastensa kanssa vain vähän tekemisissä. Muutaman vastaajan (3 hlöä) mielestä lapset tukevat heidän hyvinvointiaan.

Vastaajilta kysyttiin myös heidän perhesuhteistaan. Perhesuhteet koki vähintään melko tärkeiksi lähes jokainen heistä (94 %). Ottaen huomioon, että yli 9/10 vastaajasta kertoi, ettei heillä ole lapsia tai eivät ole heidän kanssaan tekemisissä, voidaan päätellä vastaajien ajattelevan tämän perhekysymyksen kohdalla heidän lapsuudenperhettään, siis vanhempiaan ja sisaruksiaan.

Myös ystävyysuhteita oli ainakin jonkin verran 91 prosentilla vastaajista. Yhdeksän vastaajan mielestä heidän ystävänsä joko tuottavat murheita tai sitten heitä ei ole lainkaan.

Taulukko 4a. Perhe ja läheiset (prosentteina)

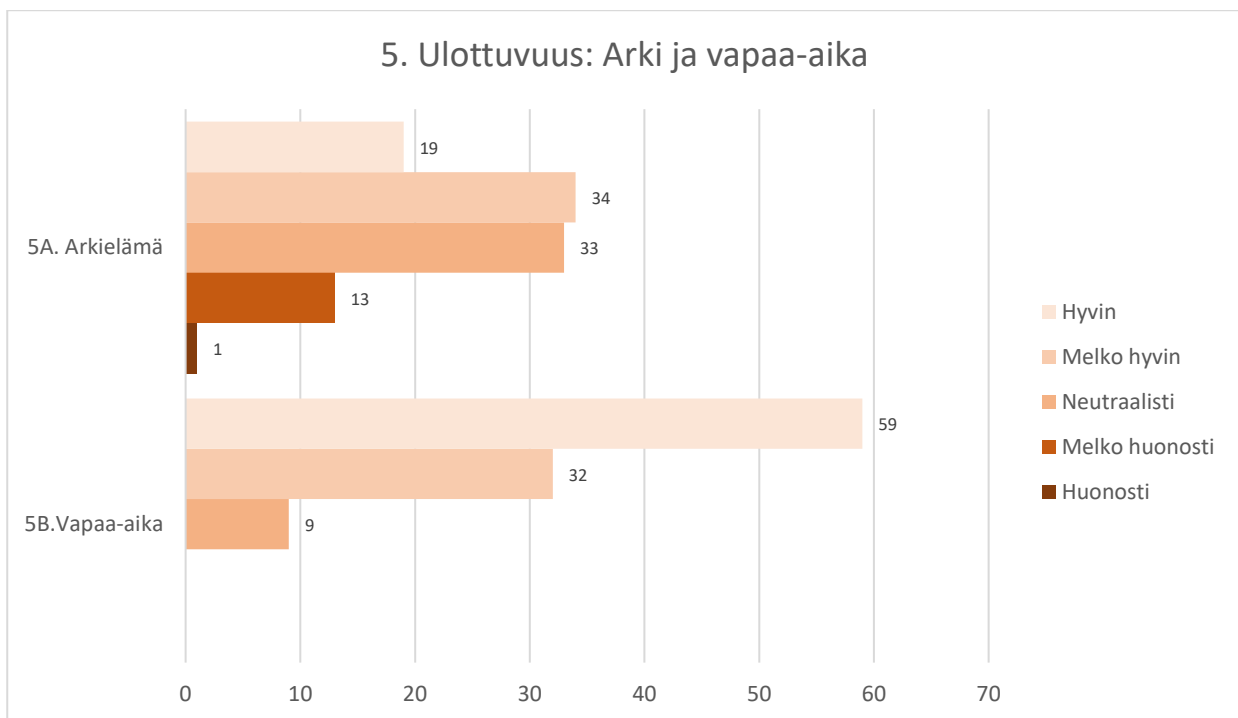
5. Arki ja vapaa-aika

Tässä elämäalueessa vastaajilta kysyttiin vain kaksi kysymystä:

Miten arkielämäsi sujuu (esim. arkiaskareiden hoito ja vuorokausirytmisi)? Millaista on vapaa-aikasi?

Hieman yli puolet miehistä katsoi arjen sujuvan ihan mukavasti. Reilun kolmanneksen mielestä arjen sujumisessa on joitain hankaluuksia, mutta niistä selvittää kuitenkin kohtuudella. Vakavia hankaluuksia arjessaan ei nähnyt kukaan vastaajista, mutta muutaman mielestä voi arkiasioiden sujumisessa kuitenkin olla vähän sanomista.

Arki ja vapaa-aika on nimensä mukaisesti sitä arkista, toistuvaa ja jokapäiväistä elämää, jonka varaan yksilön elämä lopulta rakentuu. Sen vuoksi on jopa melko hätkähdyttävää, että nimenomaan arkiosio oli se, joka tipautti keskiarvovastauksessa hyvinvoinnin kokemuksta negatiivisen puolelle. Tämä kertoo siitä, ettei yksilön elämässä välttämättä ole pielessä mikään kovin suuri asia tai elämää ei määritä traumatausta tai vakavat mielenterveyden tai muun osa-alueen ongelmat. Arjen tyhjyys ja elämönhallinnan puuttuminen on se, joka näistä vastauksista nousee esille. Näihin taas on mahdollista erilaisin rakenteellisin toimin puuttua. Tätä kohtaa voi rakentaa monet eri toimijat, harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen, seuran tarjoaminen, sosiaalinen kuntoutus, vapaaehtoistyö jne. Kun ihminen kiinnittyy arkeen ja kokee siinä onnistumisen tunteita, hän lopulta kiinnittyy myös elämään ja yhteiskuntaan aiempaa vahvemmin. Kiinnostavaa olisi tutkia myös sitä, kuinka paljon tyhjenevä maaseutu ja väestörakenteellisesti muuttotappiollisella alueella eläminen vaikuttaa kokemukseen arjesta ja vapaa-ajasta.

Taulukko 5a. Arki ja vapaa-aika (prosentteina)

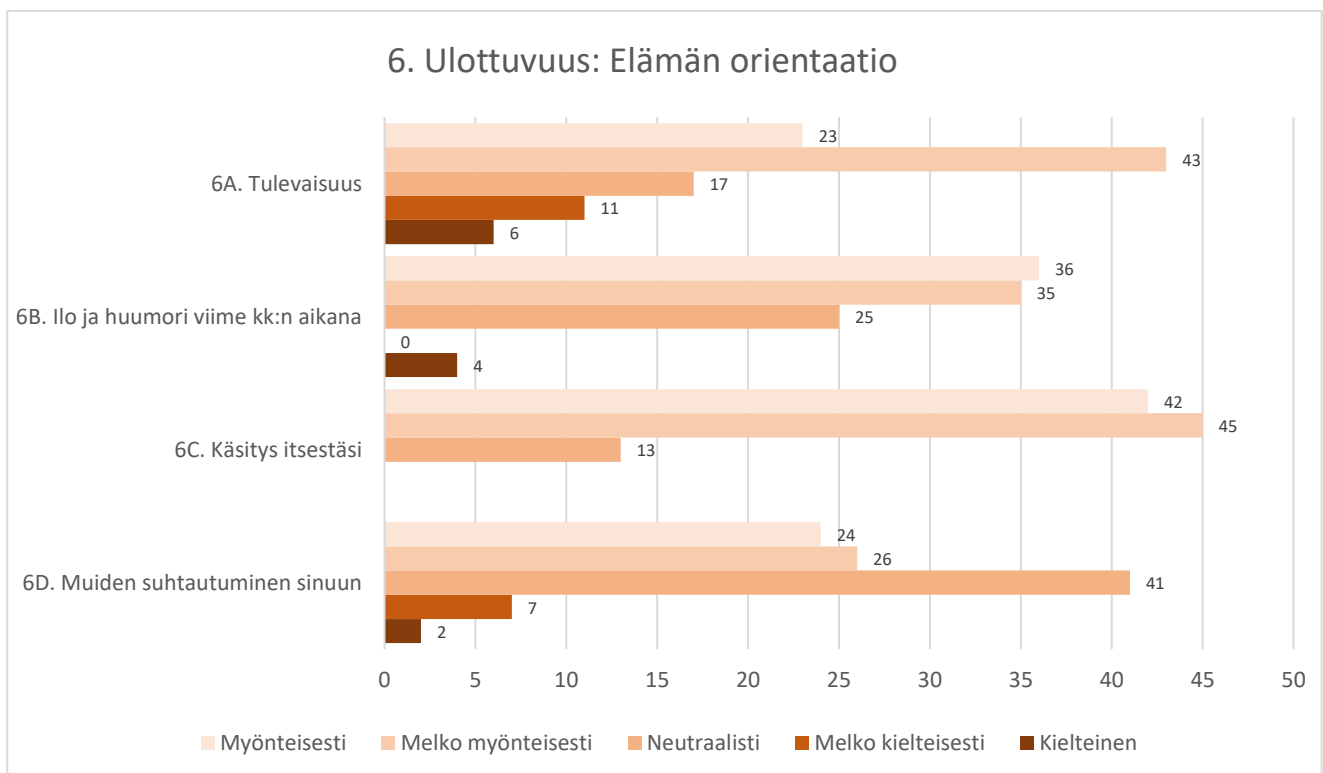
6. Elämän orientaatio

Elämän orientaatio oli arki ja vapaa-aika osion lisäksi toinen elämisen osa-alueista, joissa koettiin eniten pahoinvointia. Miesten yleistä orientoitumista elämäänsä selvitettiin kysymällä:

Mikä on suhtautumisesi tulevaisuuteen? Missä määrin koet elämässäsi ilon aiheita tai huumoria? Millainen on käsityksesi omasta itsestäsi? Miten koet toisten ihmisten suhtautuvan sinuun?

Vastaajien orientoitumisessa elämään näkyi jonkin verran hyvinvointia heikentäviä kokemuksia etenkin tulevaisuuden näkymiä kartoittavassa kysymyksessä. Vaikka reilusti yli puolet (66 %) on tässäkin asiassa sitä mieltä, että heidän suhtautumisensa tulevaisuuteen on vähintäänkin melko myönteistä, on kuitenkin melkein viidenneksen (17 %) tulevaisuudennäkymissä jonkinlaisia haasteita. Loput vastaajista ilmoittivat, etteivät mieti tulevaisuutta (17%). Tämä on se joukko, johon tulisi aktiivisesti kiinnittää huomiota. Mikäli ihminen ei mieti tulevaisuuttaan tai suhtautuu tulevaisuuteen pessimistisesti, ei uuden suunnan löytyminen elämään ole kovin todennäköistä. Jotta tulevaisuuteen olisi mahdollista suhtautua innokkaasti ja odottaen, tulisi tähän hetkeen tulla lisää jotain sellaisia elementtejä, jotka innostavat ja joiden kautta ihminen voi kokea elämänsä merkitykselliseksi.

Myös käsitykseen omasta itsestään tuntuu liittyvän hieman hankaluuksia, vaikka suurimmalla osalla käsitys itsestä olikin ihan hyvällä tolalla. Reilusti alle puolet (42 %) kuvasi käsitystä itsestään suhteellisen realistiseksi ja positiiviseksi. Hieman suurempi osa vastaajista (45 %) katsoi käsityksensä olevan melko neutraali, kertoen olevansa kuin kuka muu tahansa. Huolestuttavaa on, että 13% vastaajista kertoi kokevansa itsensä surkeaksi ihmiseksi. On rohkeaa vastata kyselytutkimukseen niin. Yleensä ihminen saattaa haluta hieman pehmentää vastaustaan mukavampaan suuntaan. Mikäli ihminen tuottaa elämäntilanteestaan tällaista tietoa, tulisi se ottaa vakavasti. Suuri asia onkin, että työntekijä osaa tässäkin kohdassa ottaa asian puheeksi kunnioittavasti ja itsetuntoa rakentavalla tavalla.

Taulukko 6a. Elämän orientaatio (prosentteina)

7. Osallisuus

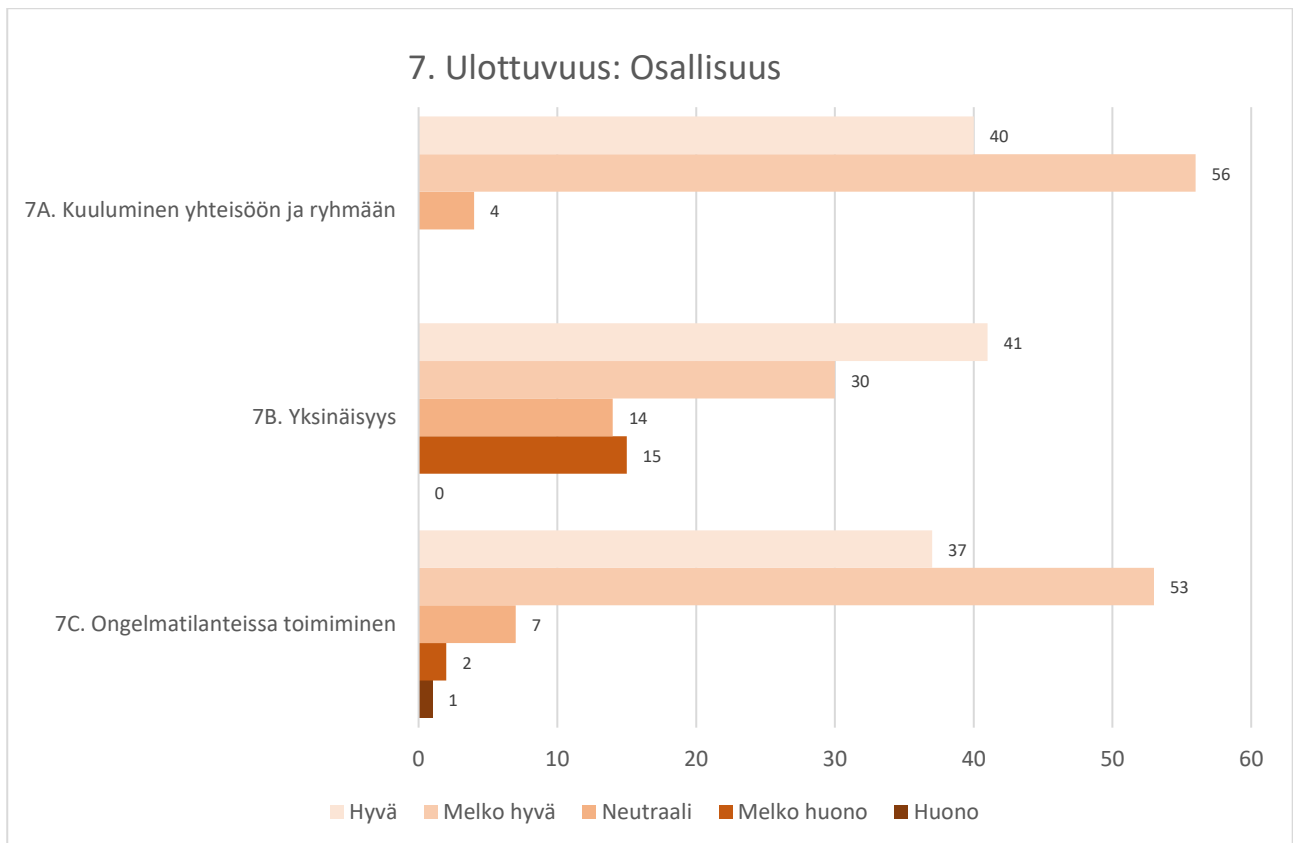
Osallisuuden kokemuksen kartoittamiseen liittyivät seuraavat kysymykset:

Koetko kuuluvasi johonkin yhteisöön tai ryhmään? Miten koet yksinäisyyttä? Miten luonnehtisit toimintaasi ongelmatilanteissa?

Kokonaisuudessaan osallisuuteen liittyvät vastaukset olivat reilusti plussan ja neutraalin puolella, mutta hyvinvointia heikentäviä kokemuksia näkyi etenkin yksinäisyyden kohdalla.

Alle puolet vastaajista koki olevansa merkityksellinen osa jotain yhteisöä. 56% prosenttia vastaajista ei kokenut kuuluvansa mihinkään merkitykselliseen yhteisöön ja 4% koki olevansa kaiken ulkopuolella. Tällaiset luvut ovat hälyttäviä, eivätkä kerro pelkästään siitä, ettei nuorella ole tällä hetkellä työ- tai opiskelupaikkaa. Vastaukset kertovat siitä, että suuri joukko tapaamistamme nuorista on asioidensa kanssa yksin ja kokee ettei ympärillä ole kannattelevaa yhteisöä, tarpeellista turvaverkkoa. Tällöin työllistämistoimet eivät ole niitä, mitkä ratkaisevat ongelmaa, sillä ne ovat vasta myöhempää, parempivointista aikaa varten. Kaikki syrjäytyneet eivät toki voi huonosti, mutta suurin osa kyllä. Yksinäisyys syö mielialaa ja saa olon tuntumaan arvottomalta, tutkimuksissa on todettu yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden voivan tuntua fyysisenä kipuna.

Yksinäisyyden kokemuksen suhteen näkyy joitain huolestuttavia merkkejä. Vaikkakin edelleen valtaosa kertoo asioiden olevan ihan hyvin, eivätkä koe yksinäisyyttä ongelmaksi, katsoo 15 % vastaajista olevansa yksinäinen. Saman verran vastaajia viettää paljon aikaansa yksin, mutta ei kaipaa muutosta tilanteeseen eli tilanne on heille ok eikä vaikuta heidän hyvinvointiinsa suuntaan taikka toiseen.

Taulukko 7a. Osallisuus (prosentteina)

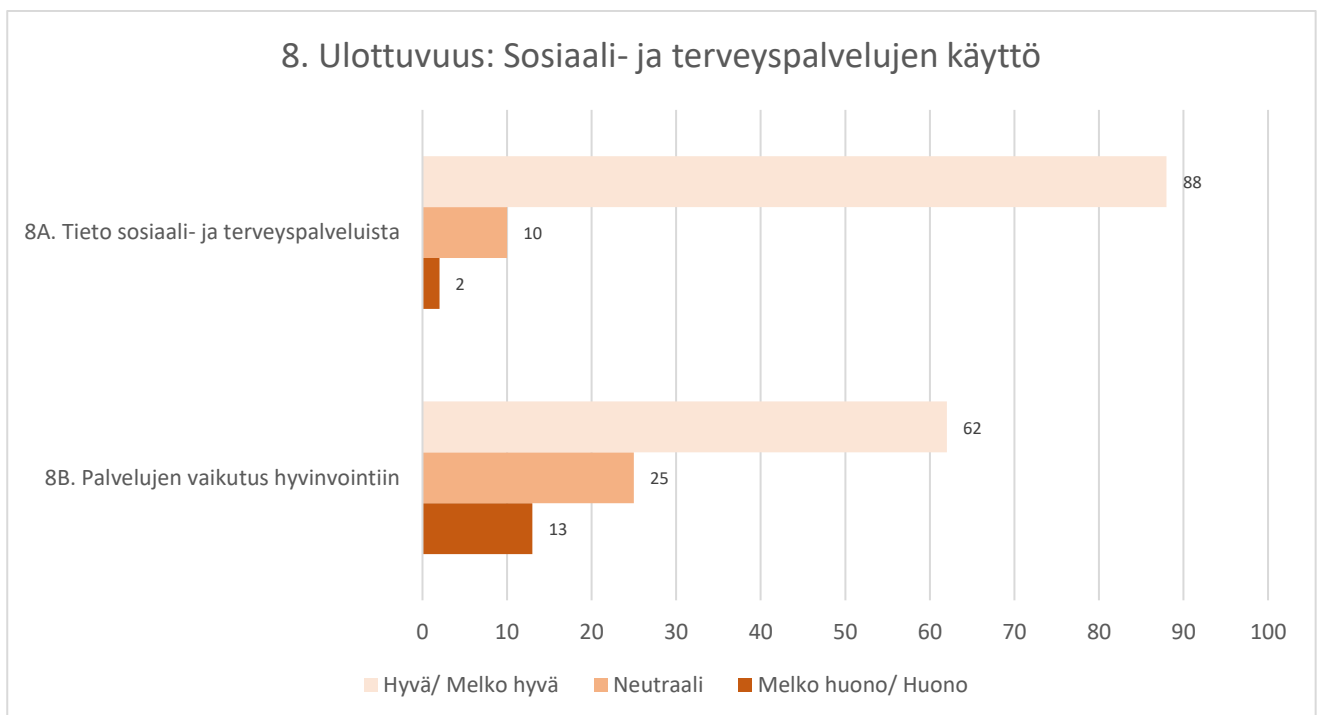
8. Sosiaali- ja terveystalvelujen käyttö

Sosiaali- ja terveystalvelujen osalta kysyttiin, onko vastaajalla tarpeeksi tietoa olemassa olevista talveluista ja onko talveluilla ollut vaikutusta hyvinvointiin:

Onko sinulla riittävästi tietoa olemassa olevista talveluista? Ovatko käyttämäsi sosiaali- ja terveystalvelujen talvelut lisänneet hyvinvointiasi?

Yli 80 prosenttia vastaajasta katsoi saaneensa tietoa riittävästi tai ainakin osaavansa löytää tiedon tarvittaessa. 15 % vastaajista ei kokenut tarvetta tällaiseen tietoon. Vain kahden vastaajan mielestä tarvittavaa tietoa on vaikea löytää.

Sosiaali- ja terveystalvelujen vaikutus hyvinvointiin on pääosin plussan puolella. Noin kaksi kolmesta (62 %) vastaajasta koki talvelujen lisänneen hyvinvointia ainakin pääosin, joskin osalla heistä on ollut ongelmia niiden saatavuudessa tai toimivuudessa. Kuitenkin 13 prosenttia vastaajista kertoi, etteivät heidän käyttämänsä talvelut ole lisänneet heidän hyvinvointiaan. Kaksi vastaajaa koki talvelujen heikentävän heidän hyvinvointiaan, mutta talvelujen tarpeenmukaisuuden ja resurssoinnin näkökulmasta on syytä kiinnittää huomiota näihin kokemuksiin, joiden mukaan talvelut eivät ole onnistuneet lisäämään käyttäjänsä hyvinvointia.

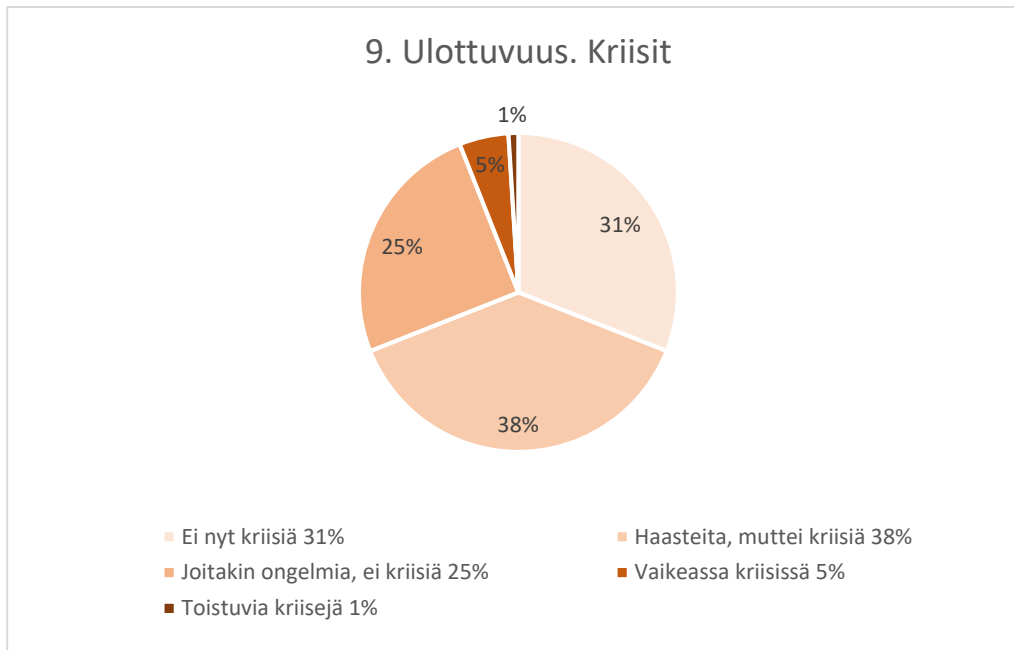
Taulukko 8a. Sosiaali- ja terveystalvelujen käyttö (prosentteina)

9. Kriisit

Hyvinvointimittarin viimeinen osio koski elämässä kohdattavia kriisejä. Tässä kysyttiin vain yksi kysymys:

Elätkö keskellä ajankohtaista hyvinvoinnin vaarantavaa kriisiä?

Valtaosa eli ilman ajankohtaisia kriisejä (69 %). Joillakin saattoi joitakin ongelmia olla, mutta ei kuitenkaan kriisiksi asti (25 %). Muutamalla vastaajalla oli ajankohtainen, vaikea kriisi käynnissä (6 %). Toistuvien kriisien sarjaksi elämänsä koki yksi vastaaja.

Taulukko 9a. Kriisit (prosentteina)

POHDINTA

Hyvinvointimittarin täyttäneiden miesten elämä näyttäytyy vastausten perusteella erityisen myönteisessä valossa. Tämä korostuu erityisesti ottaen huomioon heidän elämäntilanteensa vaikeasti työllistyvinä, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevina nuorina miehinä. Läheissuhteet koetaan erityisen tärkeinä. Palvelujärjestelmä toimii pääasiassa hyvin ja tietoa palveluista osataan etsiä. Myös osallisuutta koetaan, vaikka yleisesti monesti ajatellaan työelämän ulkopuolella olevien ihmisten kärsivän osattomuudesta ja syrjäytyneisyydestä. Hyvinvointimittariin vastanneiden nuorten miesten elämässä on kuitenkin työn sijaan muita osallisuutta tuottavia elementtejä, kuten sosiaaliset suhteet ja noin puolella vastaajista myös omat yhteisöt, joskin yhteisöön kuulumisen tunnetta olisi mielenkiintoista verrata työelämään kiinnittyneiden nuorten kokemuksiin. Myöskään ajankohtaiset kriisit eivät tunnu varjostavan tämän joukon elämää.

Heidän elämäntilanteensa näkyy kuitenkin jonkin verran heidän kokemisissaan haasteissa, jotka liittyvät erityisesti työllisyyteen, yksinäisyyteen, tulevaisuuden näkyymiin sekä terveydentilaan.

Koska tuloksia voidaan pitää yllättävinä niiden varsin optimistisen luonteen takia, on syytä miettiä hieman tarkemmin, mistä tulokset kertovat. Yksi asia, jota voidaan pohtia, on mittarin kyky mitata niitä asioita, joita sillä on ollut tarkoitus mitata. Muutamien kysymysten kohdalla nousi esiin epäily neutraaliksi tarkoitettun

vastausvaihtoehdon todellisesta neutraaliudesta, kun yritti kuvitella itsensä vastaajan asemaan ja miettiä miten itse tulkitseisi vaihtoehtoja.

Erityisesti on syytä pohtia, mittaako hyvinvointimittari joka kohdassa todellista hyvinvointia, vaiko vain vastaajan elämäntilannetta – ilman tietoa, mikä kyseisen elämäntilanteen todellinen vaikutus ja merkitys vastaajan hyvinvoinnin kannalta on. Esimerkiksi jos katsotaan kysymystä, joka koskee vastaajan työllisyystilannetta, jossa neutraalina tilanteena pidetään sitä, että työnhaku ei ole ajankohtaista, ja vastaajan itse tilapäiseksi arvioimaansa työttömyyttä taas pidetään negatiivisesti hyvinvointiin vaikuttavana tilanteena. Tässä kohdin tuntuu ulkoa päin määritellyltä, että minkälainen vaikutus työllisyystilanteella on vastaajan elämässä. Entä, jos vastaajalla on työkykyyn vaikuttavia sairauksia ja työnhaku ei siksi ole ajankohtaista? Voiko tilanne olla vaikuttamatta hyvinvointiin? Tai heikentääkö lyhyeksi arvioitu työttömyysjakso väistämättä henkilön hyvinvointia?

Tämänkaltaiset kysymykset ja haasteet on syytä huomioida mittaria käytettäessä. Mittarin validiteettia voitaneen lisätä työntekijän aktiivisella osallistumisella mittarin tulosten tulkintaan yhdessä asiakkaan kanssa. Näin mittaria voitaisiin käyttää lähtökohtana keskustelulle, ja jokaisesta kohdasta asiakkaan kanssa keskustelemalla syntyisi parempi kokonaiskuva vastausten todellisesta merkityksestä vastaajan hyvinvoinnille.

Mittarin vastauksista saataisiin myös tarkempaa ja relevantimpaa tietoa, jos se olisi mahdollista sitoa muuhun asiakkaasta käytettävissä olevaan tietoon. Näin saataisiin selville paremmin heidän oman tulkintansa ja kokemuksensa merkitys, kun sitä voisi verrata johonkin objektiivisesti tarkasteltavaan tietoon. Jos katsotaan vaikkapa päihteidenkäyttöä koskevaa kysymystä, jossa suorastaan hämmästyttävän suuri osa vastauksista meni täysin ongelmattomaksi kuvattuun vaihtoehtoon, niin tähän saataisiin kiinnostavaa vertailutietoa, mikäli tiedettäisiin myös faktuaalisesti päihteidenkäytön määrä ja tiheys. Esimerkiksi jos päihteidenkäyttö olisi viikoittaista ja runsasta, mutta vastaaja kuvaisi käytön ongelmattomaksi, olisi tämä hyvin merkittävä tieto esimerkiksi palvelujen järjestäjälle, joka ihmettelisi asiakkaan sitoutumattomuutta palveluun.

Tai toisena vertailukohteena olisi kiinnostavaa myös nähdä, miten vastaajan tunteva sosiaalipalvelun työntekijä vastaisi, jos tämän pitäisi täyttää mittari asiakkaansa puolesta oman tulkintansa perusteella. Voisi kuvitella, että mitä yhdenmukaisemmat vastaukset olisivat asiakkaan ja työntekijän välillä, sitä helpompi olisi löytää yhteinen ymmärrys asioista, toimenpiteistä, asiakassuunnitelmasta yms. Ja samoten, mikäli vastaukset poikkeaisivat merkittävästi toisistaan, voitaisiin nähdä yksi syy yhteisten sopimusten aikaansaamisen vaikeudelle.

Kolmas mielenkiintoinen vertailukohde voisi olla vastaavan ikäisten, työelämäänsä kiinnittyneiden nuorten miesten täyttämät hyvinvointimittarit.

Voidaan myös miettiä, ovatko annetut vastaukset täysin avoimia ja rehellisiä. Tuskinpa kukaan on tarkoituksellisesti valehdellut kokemuksistaan, mutta ihmisillä on kuitenkin luontainen taipumus antaa asioistaan ehkä hieman positiivisempi kuva, kuin mitä heidän syvin, sisin kokemuksensa on. Mittarissa on monia kohtia, jotka voivat olla emotionaalisesti hankalia kohdata, kuten yksinäisyyden kokemukset tai käsitys omasta itsestään. Mikäli ihminen ei ole täysin sinut omien tuntemustensa kanssa, voi tiettyihin teemoihin liittyä jonkinasteista kieltämistä tai asioiden paremmassa valossa esittämistä. Vastaukset, jotka jäisivät vain omaan tietoon, voisivat olla ainakin hieman erilaisia, kuin nämä vastaukset, joiden tiedetään päätyvän myös toisen ihmisen silmien eteen.

Vaikka hyvinvointia heikentävät kokemukset jäivät vastauksissa vähemmistön asemaan, on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että niitä kuitenkin tuli päihteidenkäyttöä koskevaa kysymystä lukuun ottamatta

jokaisen kysymyksen kohdalla 1-26 vastaajan verran. Yksilötasolla nämä kokemukset ovat merkityksellisiä riippumatta siitä, miten muiden vastaukset asteikolla sijoittuvat.

Hyvinvointimittarin käyttö asiakastilanteessa on yksi työväline muiden joukossa eikä tarjoa kaiken kattavaa tietoa. Mittarin on hyvä väline keskustelun tueksi ja rungoksi. Se mittaa montaa eri osa-aluetta, ei pelkästään vaikkapa työkykyyn tai -kuntoon liittyen. Mikäli hyvinvointimittaria on mahdollista käyttää pitkäkestoisesti ja toistaa se tietyin väliajoin, alkaa kertyä myös seurantatietoa asiakkaan kunnosta, hyvinvoinnista ja vaihteluista. Seurannan avulla voidaan myös nähdä vaikuttaako joku tarjottu palvelu tai konkreettinen toimenpide koettuun hyvinvointiin. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että hyvinvointimittari mittaa aivan hyvin sitä mitä nimensä mukaisesti kertoo: asiakkaan kokemusta hyvinvointinsa tilasta. Jatko on sitten työntekijän ja asiakkaan välisestä työskentelystä kiinni; mihin aletaan kiinnittää huomiota, osataanko mittarin tuloksia tulkita niin, että se auttaa palvelujen miettimisessä ja ennen kaikkea, onko hyvinvoinnin kartoittamisesta apua asiakkaan oman elämänsä kartoittamisessa ja jäsentämisessä.